

elitnih zasebnih šol nekakšni mali Platoni, ki jim sploh ni težko pustiti za seboj polpismenih divjakov? Je potem čudno, če ne najdejo nobenega posla v postindustrijski družbi, ki pretežno temelji na manipulaciji simbolov in idej, informacij in storitev, nič več na industrijski materialni proizvodnji blaga? Ali se je v tem specifičnem kontekstu izobraževanja in socialnega statusa sploh še upravičeno čuditi, če obstaja v Ameriki danes t. i. *permanentni nezaposleni podrazred*, ki je po družbenem položaju še mnogo nižje kot najnižji delavski sloj?

Bostonski bruc me je niti ne preveč srborito počakal po koncu seminarja. Šla sva v knjižnico in skupaj pregledala duhamorne, a pomembne statistične podatke. Še večkrat sva razvneto debatirala o privilegijih in motivacijah posameznikov, o spodbudah in ovirah socialne okolice. Ko sem se po dolgem, vročem poletju vrnil na campus, me je v predalu za pošto čakala njegova počitniška razglednica, na kateri je bilo načečkano: »Oči imajo, pa ne vidijo. Najbolj slepi so tisti, ki nočejo videti. Učim se opazovanja. Imej se!«

VOJKO KUZMA*

Vojna v Sloveniji in Avstrija

Mineva več kot leto dni od lanskoletne vojne na Slovenskem, vojne, ki je pomenila začetek spopadov v nekdanji Jugoslaviji; in vojne, ki je obenem pomenila konec nekdanje Jugoslavije. Je pa to tudi na svojstven način pomenilo konec mednarodnega obdobja, ki so ga označevali vojaški pojmi, kot »ravnotežje moči«, »teorija domin«, »obramba periferij kot temeljni cilj strategije omejevanja«, »nadzor nad oboroževanjem« v 70-ih in zgodnjih 80-ih letih ter »politika zaostrovanja v odvisnosti od reakcije nasprotne strani«.

V prispevku bomo obravnavali ukrepanje in delovanje sosednje države Avstrije ob znanih vojaških dogodkih v Sloveniji od 27. junija do 31. julija 1991. To se mi zdi pomembno:

1. zaradi obsega angažiranosti OS Avstrije,¹ saj je šlo za največje angažiranje OS Avstrije v letu 1991,

2. zaradi posrednih in neposrednih posledic razvoja dogodkov v sosesčini Avstrije, ki so vplivale na varnostno-politično oz. vojaško reorganizacijo Avstrije.

* Vojko Kuzma, dipl. obramboslovec, Center za strateške študije pri Ministrstvu za obrambo R Slovenije.

¹ Avstrija je v letu 1991 uporabila OS v naravnih nesrečah, in sicer 3.100 vojakov. Kot pomoč pri varovanju meje z Madžarsko na Gradiščanskem so uporabili 1.900 vojakov, potem ko je v septembru 1991 zaradi udara v nekdanji Sovjetski zvezi avstrijsko mejo z Madžarsko pričelo prestopati po 200 beguncev dnevno.

Približno 1.500 vojakov je imela Avstrija v letu 1991 v »peace keeping« misijah ZN v Siriji, Cipru ter v bolnišnici v Iranu. Od leta 1955 je Avstrija sodelovala v številnih mirovnih operacijah ZN. Do zdaj je bilo v tovrstnih akcijah angažiranih več kot 30.000 avstrijskih vojakov.

Mejo s Slovenijo je konec junija in v začetku julija 1991 varovalo 7.700 vojakov.

MAYER Walter, (1992): Zur Streitkräfteentwicklung in Österreich. Truppendienst, 2, str. 162.

Avstrijci so že zelo zgodaj s pozornostjo spremljali razvoj dogodkov v Jugoslaviji.

Avstrijski obrambni minister dr. Fasslabend je po enem izmed ministrskih sestankov 7. maja izjavil, da spremljajo »zaostritve v Jugoslaviji z zaskrbljenostjo, da pa še ni razlogov za kakršno koli zavarovanje avstrijskih meja z vojsko«.²

Določene ukrepe pa je avstrijski obrambni minister dejansko izvedel že konec marca 1991, ko so število vojakov pod orožjem na svoji južni meji povišali na 4.000.

Zvezna vojska je zaostritev v Jugoslaviji spremljala, kot so se izrazili, z veliko zaskrbljenostjo.

Avstrijsko obrambno ministrstvo je pripravilo in razgrnilo stopenjski načrt, v katerem je bila prva etapa opredeljena kot pomoč vojske civilnim organom. Pri tem je uporaba vojske v tako imenovane varnostne namene imela več stopenj.

Konec junija 1991

Po znani razglasitvi samostojnosti naše države in Hrvaške ter po agresivnem stopnjevanju armadnega nasilja v Sloveniji so se Avstrijci 27. junija odzvali na razvoj dogodkov. Uvedli so najvišjo stopnjo pripravljenosti v vseh obmejnih vojašnicah s Slovenijo. Dejansko je to pomenilo, da so bile enote v avstrijskih deželah Štajerski in Koroški v stalni pripravljenosti, sprejeli pa so tudi ustrezne ukrepe pomoči civilnim oblastem. Hkrati so tudi okrepili nadzor nad južno mejo.

Priprave zvezne vojske

Osemindvajsetega junija je zaradi razvoja dogodkov avstrijski obrambni minister objavil nadaljnje ukrepe.

Te ukrepe oziroma premeščanje enot so poimenovali kot »ukrepe vnaprejšnje pripravljenosti za hitro, fleksibilno in učinkovito reagiranje«. Pri tem so poudarjali, da ne smejo s svojimi potezami dajati znamenj, ki bi jih katera od strani lahko tolmačila ali pa imela za pretvezo za svoja ravnanja.

Uporaba zvezne vojske

Osemindvajsetega junija popoldan je minister Fasslabend presodil, da stanje zahteva angažiranje dodatnih vojaških enot za zaščito mejnih prehodov in posameznih obmejnih točk, kot so kontrolnoopazovalne točke. Hkrati so poskušali okrepiti tudi nadzor nad obmejnimi zračnim prostorom. Avstrijske letalske sile so skušali uporabiti predvsem za zavarovanje nemotnega civilnega letalskega prometa na Štajerskem in Koroškem. Osemindvajsetega junija je mejo z Jugoslavijo varovalo okoli 3.900 vojakov. Takšno povečano angažiranje avstrijske vojske je zahtevalo tudi vznemirjeno obmejno avstrijsko prebivalstvo.

² Avstrijski obrambni načrt namreč predvideva tri variante:

- a) za krizo, ko gre za preprečevanje širjenja konfliktov,
- b) za nevtralnost, ko gre za ohranjanje nevtralnosti v vojni v sosesčini ali regiji,
- c) za neposredno vojaško agresijo na Avstrijo.

S temi nadaljnimi ukrepi avstrijskih oboroženih sil se niso samo odzvali na takratne spopade v Sloveniji, pač pa so tudi hoteli pomirjujoče delovati na javnost. Pričeli pa so tudi razmišljati o ukrepih, če bi enote TO ali JLA prestopile avstrijsko mejo.

Na kriznem sestanku ministrskega odbora 29. junija, na katerem so sodelovali zvezni kancler in namestnik, ministra za zunanje in notranje zadeve ter obrambni minister, so se glede na položaj in stanje v avstrijski javnosti odločili, da ne bodo izvajali mobilizacije, so pa podaljšali veljavnost nekaterih ukrepov pripravljenosti. Šlo je za precejšnjo dilemo in težavo, saj iz psiholoških razlogov niso želeli izvesti mobilizacije. Za zavarovanje meje so sklenili uporabiti samo redne vojake na služenju vojaškega roka. Težava pri tem je bila, da se je januarski generaciji vojakov iztekalo služenje vojaškega roka (rok služenja v Avstriji je 6 oz. sedem mesecev), nova junijska generacija pa še ni bila dovolj usposobljena. Zato so se skušali opirati predvsem na generaciji vpoklicanih vojakov v aprilu.

5000 vojakov na mejnem območju

Celotno število vojakov zvezne vojske, ki je bilo angažirano na področju 1. korpusa, je do 29. junija naraslo na približno 5000 pripadnikov. Korpusu je bilo namreč naloženo zavarovanje celotne meje s Slovenijo. Po takratni vojaški organiziranosti Avstrije sta bila v sosednji državi dva korpusa. Meja razmejitve med obema je potekala tako, da je 2. korpus pokrival deželo Koroško, 1. korpus pa deželo Štajersko. Južna avstrijska meja je bila tako vojaškoteritorialno razdeljena na dva dela, kar je s funkcionalnega vidika povzročalo težave in je pomenilo enega izmed dejavnikov, ki so kasneje pomembno vplivali na kasnejšo vojaškoteritorialno reorganizacijo Avstrije.

30. junija je obrambni minister ukinil vse dopuste za pripadnike zvezne vojske. Hkrati je poveljstvu 1. korpusa uspelo postopno zamenjati stare vojake, ki se jim je iztekel vojaški rok, in jih pretežno nadomestiti z vojniki aprilske generacije.

Nadaljnja krepitev 3. julija

Kot reakcijo na dogodke v Sloveniji je minister Faslabend ukazal dodatne namestitve.

Iz okoli 500 pripadnikov 9. tankovske grenadirske brigade, ki je nameščena na Spodnjem Avstrijskem, so sestavili bojno skupino, ki je imela predvsem težje orožje, kot so tanki, lovci na tanke in topništvo. Skupino so do 4. julija namestili po globini obmejnega prostora. Pri tem so upoštevali razvoj v Srbiji: takrat je namreč prišlo v Srbiji do mobilizacije gardne divizije, ki se je pričela premikati v smeri proti Hrvaški oziroma Sloveniji in ki je kasneje napadala, porušila in zasédla Vukovar. Tako je skupno število oboroženih sil na avstrijsko-slovenski meji naraslo na približno 7.500 vojakov, vključno s poveljstvom in letalskimi silami.

Kršitve avstrijskega zračnega prostora

Po avstrijskih trditvah je JA samo med 27. in 28. junijem 10-krat kršila zračni prostor od skupaj 13 uradno naštetih kršitev.

Popoldne 27. junija naj bi po avstrijskih navedbah jugoslovansko letalo (verjetno je šlo za MIG-21, op. av.) letelo posebej globoko v avstrijski zračni prostor. (Ob 13.45 je bilo opaženo s področja Gradec-Thalerhof). Ob uradnih sicer umirjenih protestih Avstrije so skušali okrepiti delovanje mejnih lovcev prestreznikov, v naslednjih štirih tednih pa je prišlo še do dveh kršitev.

29. junija so v beograjskem zunanjem ministrstvu v duhu in v skladu znanih neverjetnih zunanjih postavk načrta »Bedem« avstrijskemu veleposlaniku izročili protestno noto zaradi »koncentracije avstrijskih sil«. Fasslabend je takšno noto označil kot »popolnoma neupravičeno«, notranji minister Loschak pa kot »absurd«. Avstrija je protest energično zavrnila. Napadi »Srboslavije« pa se s tem niso izčrpali. Tako je npr. jugoslovanski predstavnik na Konferenci o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE) Vladimir Pavulević 1. julija na Dunaju avstrijsko zvezno vojsko obdolžil »nedovoljenih stikov s slovensko TO«. Niti z besedico pa ni omenil kršitev avstrijskega zračnega prostora, ki so jih Avstrijci tudi dokumentirali (»Radarplotting« sistem).

Da bi preprečila nadaljnje obtožbe in špekulacije Beograda, je Avstrija povabila in pripeljala na mejo s Slovenijo 12 akreditiranih vojaških atašejev (med njimi je bil tudi vojaški ataše iz Beograda).

9. julija pa se je Avstrija glede na takratno novo možno zaostritev v Sloveniji po svojih preudarkih in glede na razvoj dogodkov odzvala tako, da je zmanjšala svoje sile ob meji za približno polovico.

Avstrijci so povečano stopnjo pripravljenosti in okrepljene varnostne ukrepe zadržali do konca meseca.

Uradno so ukrepe za pripravljenost in uporabo vojske za zaščito svoje južne meje ukinili 31. julija ob 24. uri.

II

Posledice vojne v Sloveniji kot tudi razvoj dogodkov v Evropi so vplivali na spremembe v Avstriji na najmanj štirih ravneh:

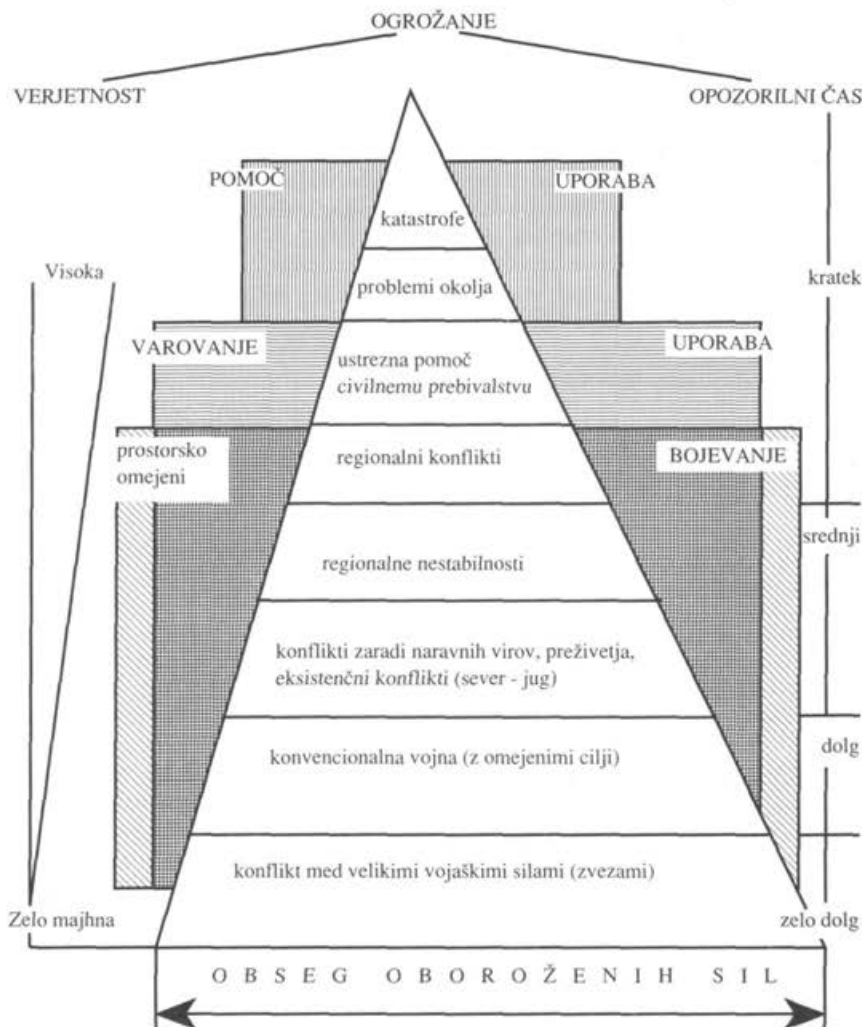
- a) na varnostno-politični ravni,
- b) na vojaško-politični ravni,
- c) na ravni organiziranosti oboroženih sil,
- d) na ravni oborožitve.

K a) V Avstriji je zaradi kriz in spopadov v njeni soseščini dozorelo spoznanje, da je treba krize in takšne konflikte aktivneje razreševati in preprečevati, preden izbruhnejo. Po mnenju avstrijske uradne politike s koncem velikega zahodno-vzhodnega konflikta v Evropi žal ni prišlo do mirnejšega obdobja, tako da je Evropa še vedno v fazi iskanja nove stabilnosti. Te spremembe označujejo kot spremembne z visoke stopnje tveganja-visoke stabilnosti (»high risk-high stability«) na nizko stopnjo tveganja in nizko stabilnost (»low risk-low stability«).³ Nove krize nimajo več nobenih ideoloških izhodišč, marveč gre za konfliktnosti, ki izvirajo iz etničnih gospodarskih in družbenih nasprotij, delno pa so tudi močno zgodovinsko obarvane.

Spremembe v zaznavanju ogroženosti prikazuje shema, ki je nekakšna »zasnova avstrijske nacionalne varnosti«.

Teh novih stanj ogroženosti po avstrijskem mnenju ne bo mogoče obvladovati z dosedanjimi spoznanji in z doslej razpoložljivimi sredstvi in metodami. Z upa-

³ Fasslabend, dr. Werner, Neus Sicherheits-system für Europa, v Der Soldat, str. 1,3

(Die Bundesheerreform, (1992). DER SOLDAT, 22. Juli, str. 3)

dom bipolarnosti ni namreč samo razvodenel model »balance of power«, marveč se je oblikoval nov koncept notranjega ravnovesja (»inneren Gleichgewichtes«).

Dogodki v nekdanji Jugoslaviji so po avstrijskem mnenju dober primer nekaterih pomanjkljivosti:⁴

1. države so se mnogo premalo zavedale izrazitega kriznega stanja. (Če ne bi bilo tako, bi se bolj upošteval nastanek krize, ne pa da se je kriza podce-
njevala oz. skušala potlačiti).

2. Te krize trenutno ni mogoče obvladati z nobenimi vojaškimi sredstvi.

⁴ Prav tam, str. 3.

Zahod uporablja predvsem političnodiplomatske ukrepe in skuša v zunanji politiki uporabljati gospodarske sankcije.

3. Potencialno učinkovita sredstva, ki bi omogočala stabilnost, kot so na primer mirovne sile, je treba šele organizirati in uskladiti. Te sile so omejene s potrebnim soglasjem vseh sodelujočih.

4. Skupnost se pri tem tudi nagiba tako po obsegu kot vsebini k polovičnim rešitvam, pri tem tudi ni na voljo ustrezne finančne konstrukcije.

5. Tudi vprašanje legitimnosti uporabe takih sil med konfliktnima stranema ni rešeno.

6. Uporaba mednarodnih vojaških enot je ob poglobljanju konfliktov videti vprašljiva, če vlade demokratičnih držav nimajo soglasja javnosti za tovrstne operacije.

K b) Na vojaško-političnem področju je prebivalstvo postalo občutljivejše za obmejne probleme in za same oborožene sile, nastala pa je tudi stopnja pripravljenosti financiranja oboroženih sil.

TABELA: JAVNO MNENJE AVSTRIJE

OKTOBER 90 MAREC 91 OKTOBER 91

– Pripravljenost (kot volja) za vojaško obrambo (vključuje skupaj: bojevanje z orožjem, podporo boju z organiziranim delovanjem ali finančno podporo)	64%	67%	79%
– Možnosti za uspešno delovanje zvezne vojske ob konfliktu			
a) (delno uspešno)	48%	53%	72%
b) neuspešno	38%	39%	24%
– Več denarja za oborožitev	14%	19%	24%
– Manj denarja za oborožitev	34%	24%	17%

(Mayer Walter, Zur Streitkräfteentwicklung in Österreich, Truppendienst, 2, 1992, str. 163.)

OBRAMBNI PRORAČUN AVSTRIJE OD 1980. DO 1992. LETA

	v šilingih	% spremembe
1980	12.316,695.471	
1981	13.020,596.914	+5,72%
1982	14.202,000.605	+9,07%
1983	16.545,639.662	+16,50%
1984	16.657,755.961	+0,68%
1985	17.892,851.596	+7,41%
1986	19.213,043.129	+7,38%
1987	17.933,104.918	-6,35%
1988	17.642,242.991	-1,95%
1989	19.193,931.303	+8,80%
1990	19.250,533.00	+0,29%
1991	19.211,182,00	+0,20%
1992	19.466,789.00	+1,33%

(Der Soldat, 24. Juni 1992, stran 8.)

K c) Oktobra 1991 je prišlo do reorganizacije OS. Namesto dveh korpusov, eden je bil v vzhodni in drug v zahodni Avstriji, so zdaj 3 korpusi: 1. korpus pokriva jugovzhod, 2. korpus zahod, 3. korpus pa je na severovzhodnu Avstrije.

Primarna naloga oboroženih sil postaja zavarovanje meja. Razmišljajo o prilaganju enot zahtevam operacij ZN in evropski varnosti. Za Avstrijo ne obstaja

več najhujši scenarij (tako je obrambno načrtovanje od 1970 do 1999 zajelo pripravljanje skoraj celotne države), še vedno pa so cilji varnostne politike:

- varovanje ljudi in vrednot, varovanje neodvisnosti in celovitosti, krepitev miru v regiji in na globalni ravni,
- izogibanje konfliktom in odvratanje groženj,
- spoštovanje mednarodnih dogovorov in ureditve,
- ponovno vzpostavljanje teritorialne celovitosti, če bi bila porušena, ali pa vsaj ustvarjanje razmer za ponovno združevanje začasno izgubljenih področij.

Avstrija ne pričakuje velikih groženj, marveč krizne situacije v nekaterih državah. Temu konceptu in ocenam primerno pa načrtuje sile, ki reagirajo takoj, brez mobilizacije. Njihove oborožene sile imajo še vedno naslednje naloge:

- obramba države,
- varovanje ustavne ureditve in demokratičnih svoboščin prebivalcev,
- dejavnosti ob naravnih nesrečah,
- mednarodne dejavnosti.

Novonastali avstrijski obrambni koncept vsebuje:

- obrambo v bližini meje,
- takojšnjo razpoložljivost OS,
- takojšnjo uporabnost OS,
- integriranost in
- fleksibilnost obrambe (Landesverteidigung).

Koncept temelji na podmeni, da se je morala zaradi redefiniranja virov ogrožanja spremeniti tudi avstrijska obrambna politika.

Medtem ko je bil dosedanji sistem prostorske obrambe zgrajen na podlagi ustavljanja in izčrpanja potencialnega agresorja, prihodnja obramba v bližini meja (Grenznahe Verteidigung) vsebuje:

- preprečevanje kršitev nedotakljivosti avstrijskih meja in preprečevanje širjenja spopadov in premikov oboroženih enot iz sosesčine na avstrijsko ozemlje,
- zaščito vseh pomembnih življenjskih osnov pred različnimi grožnjami.

Z novim obrambnim konceptom Avstrija načrtuje:

1. Miličniške enote za zavarovanje meja; načrtuje vsaj 5000 miličniških pripadnikov za obmejne enote, ki bodo v dvanajstih urah po pričetku mobilizacije že na območju obmejnega varovanja.

2. Služenje v miličniških enotah bo trajalo 10 let po odsluženem vojaškem roku. Osvežilno urjenje bo vsaki 2 leti in bo trajalo 12 namesto dosedanjih 6 dni.

3. Nove naloge miličniških enot bodo delno na področju infrastrukture, na splošno bo posodobljeno vojaško usposabljanje. V avstrijskem obrambnem ministertvu je ob vojaškoteritorialnih spremembah prišlo tudi do precejšnjih kadrovskih sprememb. Tako je minister Faslabend zamenjal skorajda polovico vodstva v oddelku za izobraževanje, ki ima osem sektorjev.⁵

4. Spremenjen bo sistem nagrajevanja.

5. Uporaba miličniških enot bo lažja. Enote se bodo lahko premeščale neposredno z vaj.

6. Oborožitev bo posodobljena in prilagojena večji mobilnosti in fleksibilnosti.

7. Večji bo delež miličniških sil. Trenutno ima Avstrija letno na služenju in urjenju 42.000 vojakov, od česar jih je približno 10.000 vpoklicanih na vojaške vaje, to je okoli 25%. V prihodnje bo vojakov na služenju okoli 34.000, vojakov na vajah pa okoli 14.000, to bo predstavljalo okoli 40%.

⁵ Der Soldat, 29. april 1992, str. 2.

8. Integracija s pripravljenimi enotami in miličniškimi enotami bo enostavnejša.

9. Večji poudarek bo na kakovosti miličniških kadrov.

10. Za približno 12% bodo zmanjšali število zaposlenih v štabih, poveljstvih, uradnih, obratih, višjih poveljniških in centralnih mestih v miličniški sestavi oboroženih sil, hkrati pa bodo okrepili število kadrov po načelu »manj uprave in več enot« (»Weniger Verwaltung und mehr Truppe«).

K d) Kršitve avstrijskega zračnega prostora so pomembno vplivale na odločitve, da kupijo rakete zrak-zrak za letala J350 OE. Navedeno dejstvo pomeni manj strogo spoštovanje določil nevtralnosti oz. pogodbe iz leta 1955, po kateri se je Avstrija odrekla raketnemu orožju in topništvu velikega dometa. Hkrati bodo dajali prednost nakupu protiokepnega orožja, kolesnikov, senzorjev, radarske tehnike in protiletalskega orožja ter helikopterjev, izboljšali bodo zaščito vojakov (neprebojni jopiči).

III

Sklep: Z upadom bipolarnosti so se varnostne razmere za Avstrijo izboljšale. Njena nevtralnost ni bila ščit pred vpletanjem Vzhoda in Zahoda, bi pa zanjo ščit lahko predstavljala odsotnost konfliktnosti.

Konfliktnost »low intensity« v njeni soseščini pa je ob teh spremembah pomembno vplivala na redefiniranje njenega obrambnega koncepta, pa tudi na spremembo pomena obrambe v zavesti Avstrijev.

Avstrija želi biti do leta 1995 članica ES in tako tudi skuša biti aktivno udeležena pri oblikovanju skupne in regionalne varnosti. Tako je že podpisala sporazum o obrambnem sodelovanju s Češko-slovaško federacijo in Madžarsko, zametki njenega sodelovanja z najmlajšo sosedo Slovenijo pa so se že pričeli razvijati v vojaškem šolstvu.

VIRI:

- Bundesheerreform, (1992). DER SOLDAT, 22. juli, str. 1-2
Bundesheerreform, (1992). DER SOLDAT, 22. juli, str. 3-5.
Country Survey: Austria, (1992). Jane Defence Weekly, 25 January, str. 118-120.
Das Neue Heer, (1992). DER SOLDAT, 10. juni, str. 7.
FASLABEND, dr. Werner, (1992): JA zur Miliz. DER SOLDAT, 10. juni, str. 1.
FASLABEND, dr. Werner, (1992): Neues Sicherheitssystem für Europa. DER SOLDAT, 29. april, str. 1-3.
GUSTENAU, mag. Gustav, (1992): Die Neuordnung der südshlawischen Raumes. ÖSTERREICHISCHE MILITÄRISCHE ZEITSCHRIFT, 4. str. 313-321.
Heeres Ausgaben 1992, (1992). DER SOLDAT, 24. juni, str. 8.
KARNER, Gerald, (1992): Der Einsatz des österreichischen Bundesres an der Staatgrenze zu Jugoslawien. ÖSTERREICHISCHE MILITÄRISCHE ZEITSCHRIFT, 5. STR. 397-404.
MAYER, Walter, (1992): Zur Streitkräfteentwicklung in Österreich. TRUPPENDIENST, 2, STR. 161-165.
Militär-Strategisches Umwelt und Konfliktbild, (1991). Landesverteidigungsakademie Wien, december 1991.
PLEINER, Horst, (1992): Die Reform des Bundesheeres. ÖSTERREICHISCHE MILITÄRISCHE ZEITSCHRIFT, 3, str. 193-203.
SEGUR-CABANAC Chrisclan, (1992): Militärischer Sicherungseinsatz 1991-Schutz der staatgrenze gegenüber Jugoslawien. Truppendienst 2, str. 167-177.
Sicherheitpolitisches Umwelt und Streitkräfteentwicklung, (1991). Landesverteidigungsakademie, Wien, dezember 1991.